

Austrougarske vile u Puli

Haračić, Alisa

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:569703>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

Alisa Haračić

AUSTRO-UGARSKE VILE U PULI

ZAVRŠNI RAD

Pula, rujan 2018.

Alisa Haračić

AUSTRO - UGARSKE VILE U PULI

ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 678 - KT, izvanredna studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Kulturno-povijesni spomenici

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Alisa Haračić, kandidatkinja za prvostupnicu kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli 20. srpnja 2018.

Studentica

IZJAVA
o korištenju autorskoga djela

Ja, Alisa Haračić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Austro-ugarske vile u Puli“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli 20. srpnja 2018.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CENTAR GRADA.....	2
2.1. Vila Monai – ljepotica pod Monte Zarom.....	2
2.2. Vila Matijašević – Koch.....	3
2.3. Vila Rizzi.....	4
2.4. Vila Marine Casino	5
2.5. Vila Franza Holuba.....	7
3. MONTE ZARO	8
3.1. Vila Geyer	8
4. KAŠTEL.....	9
4.1. Vila Petinelli.....	9
5. ŠIJANA	11
5.1. Vile „Munz“	11
6. VERUDA	13
6.1. Vila Toscana.....	13
6.2. Magična Vila Prinz.....	14
6.3. Vila Matilde obitelji Melisch	15
6.4. Vila Nora dirigenta Schmidta.....	15
6.5. Vila Idola princeze Eleonore i Alfonsa von Klossa	16
6.6. Vila Alfreda Pruckmuellera i Carla Wuellerstorfa – Urbaira.....	17
6.7. Vila Veruda	18
6.8. Vila Trapp	20
6.9. Vila Horthy.....	20
6.10. Vila Mendelerin.....	22
6.11. Vila Riedlin.....	23
6.12. Vila Pietruski	25

6.13. Vila Morin	265
7. ZAKLJUČAK	27
8.LITERATURA	28
POPIS SLIKA	31
SAŽETAK.....	32
ABSTRACT	33

1. UVOD

Tema ovog rada su austrijske vile u Puli. Budući da se radi o vrijednoj, a još uvijek neadekvatno valoriziranoj i zapuštenoj kulturnoj baštini, odlučila sam detaljnije istražiti ovu temu. Pritom sam se služila dostupnim monografijama, a rad sam, nakon uvodnog, podijelila u nekoliko poglavlja, prema lokacijama u kojima se vile nalaze. Pula se počela izgrađivati u glavnu austrijsku pomorsku luku 1850. Sve do sredine 19. stoljeća bila je malo ribarsko naselje na rubu velikog carstva. U ono vrijeme imala je tek 200-tinjak kuća, često bez krova i oko 500 stanovnika. Franjo Josip I. odlučio je da će Pula biti središnja ratna luka carstva te se dotadašnje malo naselje počelo razvijati u moderan grad. Pula je postalo duhovno, gospodarsko i društveno središte Istre. U gradu je bilo sjedište lučkog admiraliteta, lučke kapetanije, zapovjedništva pomorskog okruga, hidrografskog zavoda te povremeno sjedište biskupa Poreča i Pule. Do 1910. brzo se razvila u ratnu pomorsku luku Austro-Ugarske Monarhije. Imala je svoje brodogradilište, vojsku, velik broj brodova s brodogradilištem Uljanik u luci. Tako su bili stvoreni uvjeti za početak gradnje samostojećih vila, a uglavnom su ih gradili bogati pomorski časnici koji su bili u službi u Puli. Ženili su bogate udavače s mirazom, a vile su dobivale imena po njima. Najviše vila izgradilo se na Verudi, koja se nazivala kao najveća rezidencijalna četvrt u to vrijeme. Sve vile imaju zajedničku značajku i svoju draž za razdoblje kada su nastale, način i stil gradnje prema nekadašnjim austrougarskim stilovima, gdje je i secesija u 19. i 20. stoljeću zauzela svoje mjesto. Ispred tih vila nalazili su se vrtovi s parkovima i male fontane koje su podizale ljepotu samih vila. Puljske vile gradili su puljski arhitekti i građevinari. Podijeli smo vile po kvartovima Pule u kojima se one nalaze a to su: Centar grada, Monte Zaro, Šijana, Kaštel, Veruda, Vidikovac i Stoja.

2. CENTAR GRADA

2.1 Vila Monai – ljepotica pod Monte Zarom

Vila Monai jedna je od najpoznatijih austrougarskih vila u Puli. Svojom arhitektonskom i građevinskom ljepotom, vanjskim izgledom i položajem na kojem je sagrađena, predstavlja raritet u urbanom centru grada. Prostor na kojem je podignut ovaj prelijepi objekt, podnožje Monte Zara, prije uređenja bio je pust i neuređen. U blizini je uvala Val del Buso, Uvala Rupa, koja je 1846. nasuta i na tom dijelu izgrađena tri prva skladišta za austrijsku ratnu mornaricu. Ovaj je prostor saniran i uređen radi izgradnje Pomorskog arsenala, tj. K. u K. See Arsenal kao ključnog objekta glavne ratne luke Austrijskog Carstva u Puli, oko kojeg je podignut arsenalski zid koji kod vile "Monai", skreće prema novom naselju San Policarpo. U Vili Monai bilo je smješteno sjedište elitnog jahting kluba K. u K. Yacht-Geschwader, a početkom 20. stoljeća tu je bila prva uprava gradskog električnog tramvaja, koji je uveden 1904.¹

Slika 1. Vila Monai

Izvor: <http://q-ec.bstatic.com/images/hotel/840x460/493/49337319.jpg>

¹ Branko Perović, *Austrougarske vile i kuće*, Pula 2010., str. 22.

2.2 Vila Matijašević – Koch

Krajem 19. stoljeća počeo se uređivati Trg prvog svibnja (Piazza Verdi) i okolne zgrade. Na južnom dijelu sagrađene su tri izuzetno lijepe zgrade – vile, a vlasnik treće, najjužnije, bio je puljski liferant Teodor Matijašević. On je bio viši dočasnik-provijant, specijaliziran za opskrbu hranom iz spremišta, tzv. proviantmeistera. Ulagao je nekretnine i postao poznati puljski kućevlasnik. Vila Matijašević – Koch dobila je naziv po prezimenu Teodorove kćeri Marije nakon udaje za pomorskog časnika Ćirila Metoda Kocha. Vila je sagrađena 1889. kao jednokatnica s visokim prizemljem i potkrovljem, s lijepo uređenim vrtom oko zgrade. Raspolagala je s pet stanova, svaki s oko 70 četvornih metara, te stambenim potkrovljem od 119 kvadrata, ukupne površine 328 četvornih metara. Sve do 1918. u vili je stanovala obitelj Marije i Ćirila Metoda Kocha. Pulska obitelj Otočan kupila je vilu 2003. Vrijedno je ovu lijepu kuću urediti, proglasiti povijesnim i zaštićenim spomenikom Pule i odgovarajuće je označiti vraćajući izgubljenju uspomenu gradu. Ona simbolizira graditeljsko nasljeđe, uspon hrvatske obitelji Matijašević u K. u. K. doba i značajnu ulogu njegovog zeta Metoda Kocha u vrijeme raspada Austro-Ugarske u Puli.²

Slika 2. Vila Matijašević - Koch

Izvor:

http://cdn.regionalexpress.hr/images/made/images/uploads/Vila_Matijasevic_danas_REX_62_0_350_s_c1.png

² Isto, str. 116.-119.

2.3 Vila Rizzi

Doktor Lodovico Rizzi bio je ugledan puljski Talijan, koji je četiri puta za redom bio gradonačelnik Pule, a bio je i kapetan puljskog kotara, Predsjednik Istarskog sabora i zastupnik u Carevinskom vijeću u Beču, rodio se u Puli 1859., u staroj patricijskoj obitelji Rizzi, po kojoj danas nosi naziv jedna puljska ulica, brdo Monte Rizzi i šuma Bosco Rizzi u kojoj je izgrađena prekrasna istoimena vila. Umro je u dubokoj starosti 1945. i pokopan je na Gradskom groblju u Puli. Njegov otac Nicolò Rizzi, oženjen u obitelji Cuizza, bio je nakon smrti ranijeg podestata Marinonija već gradonačelnik Pule 60-ih godina 19. st., a umro je u dubokoj starosti 1898. Ludovico Rizzi bio je doktor pravnih znanosti, školovao se u Padovi, Trstu i Puli. Ti gradovi bili su u sastavu carevine Austro-Ugarske. Bio je predstavnik stranke koja ga je kandidirala i birala za gradonačelnika Pule. U svojim mandatima bio je dosljedan u provedbi općeg načela stranke o učvršćivanju talijanstva u Istri i Puli, te sprječavanju bilo kakve zakonske regulative, koja bi dovela puljske Hrvate i Slovence u ravnopravan položaj s njima. U vrijeme njegovog "načelnikovanja" 1891.-1903. Pula je postajala ne samo glavna pomorska baza austrougarske carevine, već i moderan višejezični, srednjoeuropski grad, s lijepim i širokim ulicama i zgradama. Dr. Ludovico Rizzi dao je 1903. ostavku na položaj gradonačelnika radi izbora na novu i višu dužnost pokrajinskog kapetana.

U neposrednoj blizini grada, sada u Šišanskoj ulici br.2, smještena je podružnica Centra za društvenu brigu o starijim osobama Pula, kao Dom za starije osobe Vila Marija, koja je 1989. u potpunosti obnovljena, a dobila je ime po Mariji, jednoj od kćeri dr. Ludovica Rizzija. Na glavnom ulazu podignut je mali stubišni prilaz s ogradom od betonskih stupića, iz kojega se ispod balkona ulazi u prizemni dio, dok se na katu nalaze dva bočna uzdignuta zdanja. Na vrhu je lijepa mansarda, što objektu daje vrlo impresivan oblik.³

³ Isto, str. 128.-131.

Slika 3. Vila Rizzi

Vila Rizzi, pročelje

Izvor:

http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Villa_Rizzi_pro%C4%8Delje_foto_regional_express_arhiva.png

2.4 Vila Marine Casino

Na trasi porušenih zidina od Ulice Porta Stovagnaga do Maksimijanove ulice nastavljeno je popunjavanje praznina daljnjom gradnjom većih volumena, među kojima su se isticale stambena zgrada u vlasništvu Gregorija Vratovića na uglu RIBE i Ulice Porta Stovagnaga, stambena zgrada s Kavanom ogledala, Hotel Miramar i Trščanska komercijalna banka na imanju Giuseppea Ribollija, na uglu Flaciusove ulice i Kapitolinskog trga, agencija Lloyd zapadno od Augustovog hrama od onih iza. Prvi put stvorena je visoka fizička barijera između mora i povijesne jezgre.

Novostvoreni Danteov trg dobio je i južno pročelje izgradnjom zgrade pošte i policijskog komesarijata, a 1877. i prve zgrade vatrogasne službe na uglu Danteovog trga i Prolaza kod zdenca. Trg nepravilnog trapezastog oblika, kojim je dominirala vrlo jednostavno oblikovana nova škola, oplemenjen je 1872. novom fontanom, izgrađenom novcem ponovnog izabranog podestata A. De Martinija. Iste te godine mornarički časnici svojim su novcem podignuli prvi Marine Casino, mjesto svojeg sastajanja i zabave, započet 1869. po projektu arhitekta

Friedricha Adama iz Munchena na većoj parceli gdje je bila smještena manja kuća i uređeni vrt u vlasništvu Pietra Ciscuttija. ⁴

Slika 4. Marine Casino

Izvor:

https://www.google.hr/search?q=marine+casino&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEWipuqql4drZAhXR-KQKHQxCB1QQ_AUICigB&biw=1366&bih=637#imgrc=wWFyG43Upo-ZIM:

⁴ Bertoša M., Matijašić R., et al.: *Pula: tri tisuće mita i stvarnosti*, C.A.S.H., Pula 2005., str.131.

2.5 Vila Franza Holuba

Franz Holub ime je prvog vlasnika ove lijepe vile iz austrougarskog razdoblja, koja se nalazi u bivšoj ulici Dante, bivša Jurice Kalca, nasuprot starog rodilišta, sada Bartolomea Dei Vitrei broj 16. Francesco Holub je bio jedan od značajnih admirala austrougarske ratne mornarice, koji je većinom svojih početnih dana službovanja boravio u Puli, koja je tada već bila glavna ratna luka Carevine i u njoj je imao vlastitu vilu. Franz Holub rodio se 1865. u Pragu, godinu dana prije Viške bitke, a umro je 1921. Nakon završene civilne škole, sa 17 godina prijavio se u Pomorsku akademiju u Rijeci, koju uspješno završava 1882.⁵

Slika 5. Vila Holub

Izvor:

http://cdn.regionalexpress.hr/images/made/images/uploads/Vila_Franza_Holuba_Regional_Express_620_350_s_c1.png

⁵ Branko Perović, *Austrougarske vile i kuće*, Pula 2010., str. 109.-111.

3. MONTE ZARO

3.1 Vila Geyer

Zgrada se i sada nalazi na brdu Monte Zaro, na kojemu su se zidali birani objekti, ali je od nje ostao samo jedan dio. Drugi dio, sjeverniji, porušen je u angloameričkom bombardiranju ljeti 1944., kada su njemačke snage u Puli držale snažnu posadu. Njezin prvobitni vlasnik, Ferdinando Geyer, bio je s 14 lijepih objekata jedan od najplodnijih puljskih arhitekata, projekatanta i poduzetnika toga doba, grada u snažnoj populacijskoj i graditeljskoj ekspanziji. Gradnja stambenih objekata na nenastanjenom brdu Monte Zaro, tzv. Kazališnom brežuljku, započela je sedamdesetih godina 19. stoljeća, kada je zapovjedništvo austrougarske ratne mornarice 1871. odlučilo ondje sagraditi zgradu Hidrografskog zavoda i Zvezdarnice, a 1877. i spomenik admiralu Tegetthoffu. Tada je započela gradnja stambenih zgrada i samostojećih vila na istočnim obroncima brda uz prekrasne stube prema Zvezdarnici, sada Stube Jurine i Franine, a cijeli Zaro hortikulturno je uzorno uređen. Zgrada je u prvoj dekadi 20. stoljeća sagrađena. Zgrada je dvodijelna, srušeni, atraktivniji dio bio je prizemlje, pravokutnog oblika, visoko oko 8 metara, s ravnim krovovima na bočnim dijelovima i pročeljem okrenutim prema istoku. Ostatak sačuvanog dijela zgrade još je uvijek jednokatnica s visokim prizemljem i balkonom iznad ulaza, a u dvorištu se još nalazi ostatak bunara. Stanovi su višesobni, oko 180 metara četvornih po katu, s prostranim ulazom i zavojitim stubištem, s originalnom željeznom ogradom. Iznad ulaza, na donjem dijelu kamenog balkona na prvom katu, još se uvijek vide inicijali F. G., Ferdinanda Geyera, nekada znamenitog i vrlo produktivnog puljskog arhitekta.⁶

Slika 6. Vila Geyer

Izvor: <http://www.regionalexpress.hr/site/more/od-vile-geyer-ostatak-na-monte-zaru>

⁶ Isto, str. 31.-33.

4. KAŠTEL

4.1 Vila Petinelli

Vila Petinelli, zvana vila Maria, hotel Central, smještena je na zapadnim obroncima Kaštela i predstavlja biser grada Pule. Pripada rijetkim zgradama koje su dobile dozvolu za gradnju kada se Kaštel od venecijanskog naselja preoblikovao u brežuljak s brojnim lijepim objektima. Dok na istočnom obronku dominira monumentalno zdanje bivše Njemačke državne gimnazije, sada Arheološkog muzeja Istre, i zgrada pivnice Pilsen, sada Zajednica Talijana, popularnog Circola, na zapadnom dominiraju stambeni objekti. Među vilama isticale su se Casa Petinelli (1911.), vile Antonija Paulete (1907.), vile građevinskog poduzetnika Paola Turine te vila Rodinis. Ta se vila nalazila nasuprot Sveučilišnoj knjižnici, odlikuje se bogatim secesijskim dekorom, a projektirao ju je Enrico Polla. Vila Maria mijenjala je namjenu, danas je stambena zgrada za nekoliko obitelji. Sagrađena je na kućnom broju 297 i utvrđeno je da je 1965. prešla u društveno vlasništvo Općine Pula, na temelju čl. 1 Sporazuma između SFR Jugoslavije i Republike Italije, a isto i kućni broj 103 s imena Erminio Zucconi, pokojnog Mattea. Zgrada je jednokatnica s visokim prizemljem i podrumom, sagrađena je 1911. po ideji arhitekta Ferdinanda Geyera. U stan, koji se sastoji od predsoblja, kuhinje, dnevnog boravka, dviju spavaćih soba, WC- a, kupaonice te podrumске drvarnice, ulazi se sa zajedničkog stubišta. Vilu krasi terase na krovu i bočni dodaci, a na drugom katu u sredini je divan balkon s pogledom na puljsku luku. Stan na drugom katu desno s posebnim ulazom sa zajedničkog stubišta raspolaže predsobljem, kuhinjom, dvjema spavaćim sobama, WC-om, kupaonicom, terasom i drvarnicom u podrumu. Susjedni stan ima iste prostorije, s razlikom da ima radnju kuhinju, dnevni boravak, sobu, WC-a kupaonicu, terasu, lođu te drvarnicu.⁷

⁷ Isto, str. 67.-68.

Slika 7. Vila Petinelli

Izvor: [http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila Petinelli u Puli.png](http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila_Petinelli_u_Puli.png)

5. ŠIJANA

5.1 Vile „Münz“

Vile Münz u Puli čine urbanističko-arhitektonsku cjelinu izgrađenu na početku 20. stoljeća u nekadašnjem Sabborgo della stazione, između nove atraktivne zgrade željezničke stanice u Puli i kasnije sagrađenog luksuznog hotela Riviera u današnjoj Kolodvorskoj ulici.

Početkom 20. stoljeća izgrađeno je nekoliko čudesno lijepih stambenih kuća nazvanih po vlasniku Hakobu Ludwigu Münzu-Wohnhauseru. Izgradnjom željezničke stanice, jednog od bitnih infrastrukturnih objekata glavne pomorske baze, u blizini centra Pule, na uskom i potpuno pustom močvarnom i malaričnom prostoru, u razini mora, prije Mandrača, u koji su se slijevale sve vode okolnih brda i zbog tada još neizgrađenog lukobrana, potaknuta je i stambena izgradnja u tome predjelu grada.

Investitor u izgradnji bio je puljski financijer i poduzetnik, inženjer J. L. Münz koji se već istaknuo gradnjom mnogih kapitalnih objekata. Poznavajući urbanistički plan grada Pule, jer je u njegovoj izradi aktivno sudjelovao, uočio je prednosti i perspektivu u stambenoj izgradnji ovog prostora, a i mogućnost dobre zarade.

Do 1912. izgrađene su sve kuće u prepoznatljivom secesijskom stilu s obiljem arhitektonskih dekoracija. Glavni projektant vjerojatno je bio Franz von Krauss, dok nije poznato je li i koliko udjela u projektiranju imao bečki arhitekt Johann Pokorny.

Većina kuća glavnim je pročeljem okrenuta prema zapadu, s pogledom na park i more. Sve imaju visoko prizemlje i tri kata stambene namjene, a pod ugođenom ravnom pločom krova nalazi se etaža kombinirane uslužne i stambene namjene. Završetkom izgradnje modernog gradskog hotela Riviera sa 75 soba i 25 apartmana, oplemenjenim okolnim parkovima, lijepim i širokim ulicama, kao i uvođenjem tramvaja, Sabborgo della Stazione postaje prestižan dio grada i vrlo primamljiv za život jer su prelijepe Vile Münz promijenile na bolje izgled ovog dijela, ali i cijele Pule.⁸

⁸ Elmo Cvek, *Naredba br.12: Pula u doba Austrije – ljudi i građevine*, C.A.S.H., Pula 2015., str. 215.-217.

Slika 8. Vila Münz

Izvor: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/13/Pula_villa_munz.JPG

6. VERUDA

6.1 Vila Toscana

Vila Toscana slabije je poznata zbog položaja na kojem se nalazi, ali je nezaobilazni dio austrougarskog graditeljstva. "Dvorac iz bajke" s okolinom otkriva se tek kad se dođe do njegovog ulaza na brdu Monte Zaro. Danas je u vlasništvu Centra za odgoj djece i mladeži iz Pule . Nalazi se na sjeverozapadu brda Monte Zaro, čiji je dio zarezan za stvaranje prostora za "bajkovito" uređenje okoliša oko zgrade. God. 1871. počelo je hortikulturno uređenje i pošumljavanje brda, pretvarajući ga u najljepši dio moderne Pule. Prema vrhu Monte Zaro podignut je potporni zid visine 5 metara. Glavni ulaz nalazio se na istočnoj strani sa željeznim vratima za pojedinačni ulaz i za kočije, a početkom 20. stoljeća i za osobne automobile. Vila velika oko 400 metara četvornih sastojala se od podruma s ulazom u sklonište, prizemnog dijela za dnevni boravak, kata sa spavaonicama i radnim sobama i tavanskim prostorom s kosim krovom. Gradnja vile počela je 1888. za Ferdinanda Leopolda, mornaričkog časnika koji je upisao Pomorsku akademiju u Rijeci, a završena je 1889.⁹

Slika 9. Vila Toscana

Vila "Toscana", ulaz

Izvor:

http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila_Toscana_u_Puli_ULAZ_Regional_Express.png

⁹ Isto, str. 112.-115.

6.2 Magična Vila Prinz

Vila Prinz uvijek je plijenila pažnju svojim arhitektonsko-građevinskim izgledom, u sivilu ostalih zgrada u Radićevoj ulici, nasuprot bivšeg Pionirskog doma, sada sjedištu Društva Naša djeca. U toj magičnoj vili smještena je Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna. Prva vlasnica ove prekrasne vile bila je gospođa Luigia Prinz iz ugledne puljske obitelji Vassermann. Vila je smještena u Radićevoj ulici, bivša via Muzio 9, pod Jugoslavijom Omladinska ulica. Od 1910. U vili je stanovao Martino Prinz, pokrajinski savjetnik, ravnatelj pokrajinskog suda u Puli. Ovaj ugledni pravnik sagradio je ovu prekrasnu vilu u koju se uselio. Od 1956. u njoj je bio Dječji vrtić, a od 1994. Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna. Objekt je sagrađen na južnoj strani Radićeve ulice, kao jednokatnica s podrumom, visokim prizemljem i potkrovljem. Glavni ulaz bio je na istočnoj strani, a na zapadnoj strani nalazila se karakteristična kula, u koju se ulazilo iz dvorišta s pomoćnim ulazom. Neravan teren iskorišten je za izgradnju podrumskih prostorija. Oko zgrade veliko je dvorište, za koje se može pretpostaviti da je bilo izuzetno hortikulturno uređeno. Na zapadnoj strani postoji zapušteno manje bočalište, a ispod južnog dijela dvorišta veliki je zapušten park za koji se pretpostavlja da je pripadao vlasnicima kuće, a izlazi na Kovačevićevu ulicu.¹⁰ U Puli je 1910. u vili Prinz stanovao Martino Prinz, koji je bio pokrajinski savjetnik, u to vrijeme bio ravnatelj Pokrajinskog suda u Puli. Nakon raspada Austro-Ugarske, Prinz se iselio iz Pule i prodao je vilu Luigiu Bilucagli, koji je tada bio fašistički lider u Kraljevini Italiji.

Slika 10. Vila Prinz

Kuća Bilucaglia

¹⁰ Isto, str. 132.-135.

Izvor: http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Kuca_Bilucaglia_REX.png

6.3 Vila Matilde obitelji Melisch

Na križanju bivše Via Verudela, sadašnje Tomasinijeve i Via Milizia, sadašnje Budicinove, krajem 19. st., na broju 25, izgrađena je reprezentativna palača Matilde. Prvi vlasnici bili su Matilda i Franz Melischa, austrougarski časnik ratne mornarice iz Pule. Ulica bivše Via Verudela već je počela dobivati fizionomiju jer se preko puta vile Matilda gradila vila Schmidt, vojnog dirigenta Gustava Schmidta, dok su u nastavku Via Milizia bile u gradnji ili izgrađene kasnije, reprezentativne vile Horthya, De Keila i von Trappa. Vila Matilde zauzima 250 m² površine, okrenuta je pročeljem prema zapadu, a sastoji se od visokog prizemlja, kata, potkrovlja, s dvorišnim prostorom oko 1000 metara četvornih. Na jugozapadnom dijelu lijepo je ukomponirana osmokutna kula, slična vili Veruda, ravnatelja Zvezdarnice Emila Herdliczke, koju je projektirao isti arhitekt čiji krov stiže do potkrovlja. U vili je sada smješteno 5 puljskih obitelji koje su otkupile stanove. ¹¹

Slika 11. Vila Matilda

Izvor: <http://www.byronlang.net/kontakt.html>

6.4 Vila Nora dirigenta Schmidta

Dirigent mornaričkog orkestra Hern Gustav Schmidt zatražio je od gradskog poglavarstva Pule lokaciju za svoju obiteljsku kuću Nora, gdje mu je odobren plan gradnje na kojemu su bili rijetki stambeni objekti. Po predviđenom planu sagrađena je lijepa, atraktivna, jednostavna, jednokatna kuća, danas u dosta derutnom stanju. Njezina površina je oko 215 metara četvornih s katom, potkrovljem i podrumom. Oko nje je bilo uređeno dvorište, oko 60

¹¹ Isto, str.193.-195.

metara četvornih, s većom površinom prema istočnom dijelu, a manjom prema pročelju zgrade. Pročelje je bilo posebno ukrašeno, na potkrovlju je bio jedan prozor, dok je na katu bilo 4 prozora. Onaj ispod potkrovlja bio je ukrašeniji od drugih, a na jugozapadnom dijelu bila je karakteristična kula. U potkrovlju je bilo nekoliko lijepih prostorija, vjerojatno dječje i gostinske sobe, a unutrašnjost je bila povezana stubištem. Svaka soba imala je ugrađenu ukrasnu kalijevu peć. Dirigent Schmidt sudjelovao je u brojnim redovnim i planskim koncertima koji su se održavali u postrojbama na brodovima.¹²

Slika 12. Vila Nora

Vila Nora

Izvor: <http://www.regionalexpress.hr/site/more/dirigent-schmidt-u-vili-nora>

6.5 Vila Idola princeze Eleonore i Alfonsa von Klossa

Vila Idola izgrađena je na mjestu zabranjenom za gradnju. Dobila je posebno dopuštenje Zapovjedništva Lučkog admiraliteta u Puli. Nalazi se na Verudi (Veruda 30) i u njoj je bio smješten Dom za starije osobe. O vili kruže zanimljive priče, no u dokumentaciji nalazimo izvore koji nam govore da je vila pripadala princezi Eleonori i Alfonsu von Klossu. Izgrađena je 1914., neposredno prije početka Prvoga svjetskog rata. Vilu je projektirao Puljanin E. Heininger. Princeza Eleonora Maria bila je prva kći austrougarskog admirala i nadvojvode Karla Stephana von Habsburga – Lothringena i supruge Marie Therese, koji su se odlučili nastaniti u Puli. Udala se za plemića Alfonsa von Klossa, mladog austrougarskog

¹² Branko Perović, *Austrougarske vile i kuće*, Pula 2010, str.209-210.

časnika, tada na službi u Puli. Vila je tip ladanjskog objekta – ljetnikovca. Ima mnogo neorenesansnih arhitektonskih elemenata na trjemovima, verandi i balkonima. U sklopu vile nalazi se i kapelica kao statusni simbol obitelji. Sagrađena je na mjestu ranije Stanze Carrara, imala je visoko prizemlje, suteran, kat i potkrovlje. Prema zapadnoj strani ima pogled na more. Nakon raspada Austro-Ugarske 1918., vilu Idolu kupio je Marčanac Antonio Crljenica, puljski bogataš koji je u njoj živio do 1947., kada se odselio u Italiju.¹³

Slika 13. Vila Idola

Izvor: <http://data.glasistre.hr/sites/default/files/imagecache/vijest/mmij1633844.JPG>

6.6 Vila Alfreda Pruckmüllera i Carla Wüllerstorfa – Urbaira

Projektant ove vile bio je puljski arhitekt Eredi Jashi, a nakon što su civilne i vojne vlasti odobrile gradnju, radovi na njoj odvijali su se od 2. svibnja 1899. do 24. veljače 1900. Ova vila se nalazi u bivšoj ulici Via Milizia 7, a sada Budicinovoj 17. Prvi vlasnik bio je Alfred Pruckmueller. Rodio se u Bjelovaru, diplomirao je na Pomorskoj akademiji u Rijeci. Nakon diplome ukrao se kao pomorski kadet na brod, na kojemu je stjecao pomorsku i časničku praksu. Dok je bio u službi na brodu, razbolio se od hepatitisa i izljevi krvi u mozak i preminuo 4. siječnja 1900., dan kasnije pokopan je u glavnom gradu Šri Lanke, Colombu, u Indijskom oceanu. S obzirom na to da je najviše vremena provodio u Puli, 1899. zatražio je dozvolu za gradnju svoje obiteljske kuće na Verudi. Nažalost vlasnik nije uspio vidjeti gotovu kuću i živjeti u njoj jer je naglo umro u trideset i četvrtoj godini života. Iste godine njegova udovica potpisuje ugovor o iznajmljivanju, a zatim objavljuje i njezinu prodaju. Vilu je kupio časnik, tršćanski barun Carl de Wuellerstorf-Urbair. Završio je Pomorsku akademiju Marineakademie 1866. u Rijeci. Nakon njegove smrti, vilu je naslijedila supruga, barunica

¹³ Isto, str. 224.-226.

Maria. Nakon Drugoga svjetskog rata vlasnici su napustili vilu i ona je postala državno vlasništvo. Puljske su vlasti odlučile vilu iskoristiti tako što su je preuredili i od tada se u njoj nalazi Centar za skrb i odgoj nezbrinute djece, danas Dom za djecu Pula. Zgrada je dvokatnica, zidovi su oblikovani blokovima istarskog kamena. Tlocrt vile je nepravilan, ima izbočenu kulu na uglu dviju terasa, stupove u sredini dvorišnog pročelja koji nose terasu na prvom katu, u povišenom prizemlju. Ima široki ulaz, a vanjsko stubište povezuje dvorište s terasom povišenog prizemlja.¹⁴

Slika 14. Vila Pruckmuellera i Wuellerstorfa - Urbaira

izvor: http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila_Alfreda_Pruckmuellera.jpg

6.7 Vila Veruda

Vila se nalazi na križanju ulica Via Milizia, sada Budicinove u lice i ulice Via dell'Ospedale, sadašnje Alda Negrija. Njezin prvi vlasnik bio je visoki mornarički časnik austrougarske ratne mornarice Emil Kneusel-Herdliczka. Dobio je građevinsku dozvolu od grada. Vilu je sagradio Angelo Lanuzza, arhitekt i građevinski poduzetnik iz Pule. Nakon što je zgrada izgrađena, vlasnik je dobio dopuštenje za useljenje. Prvo je bila osmišljena kao jednokatnica, međutim, kasnije je izgrađen još jedan kat i mansarda. Zgrada je svoj konačan izgled dobila 1920. Zgrada je masivna, duga je oko 20 m i široka oko 15 m. Okružuje je dvorište koje je hortikulturno bilo uređeno. S istočne strane dodana je garaža za kočije i automobile. Njezin prvi vlasnik Emil Kneusel-Herdliczka, mornarički časnik, nakon iskazane sklonosti za astronomske i navigacijske znanosti na ukrcanim brodovima, upućen je na

¹⁴ Isto, str.165.-168.

puljsku zvezdarnicu. Izgrađena je 1871. u sklopu Hidrografskog zavoda na Monte Zaru. Postao je ravnatelj zvezdarnice koja je bila značajna znanstvena ustanova.¹⁵

Slika 15. Vila Veruda

Vila Veruda u ulici Budicinova 35

Izvor: http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila_Veruda.jpg

¹⁵ Isto, str. 178.-181.

6.8 Vila Trapp

George Ludwig Ritter von Trapp bio je austrougarski mornarički časnik. Iako je rodom iz Zadra, u Puli je odradio službu. Njegova vila, Villa Trapp koja se nalazi u Budicinovoj 11 na Verudi, zaboravljena je kuća. Izgrađena je 1912.-1913. prema projektu arhitekta Ferdinanda Geyera. Vila se sastoji od dva kata, dok joj središnji dio na južnoj strani ima tri kata. Glavni, rezidencijalni ulaz u vilu, nalazio se s južne strane, gdje se nalazi glavno ulazno stubište jednostavne forme i uokvireno kamenim stupovljem te ulaznim terasama istih oblika. Skladnost cjeline naglašavaju arkade otvorene lovačke sale u prizemlju, u čijem se unutarjem dijelu ističe izvorni ukrašeni drveni strop. Vila je imala i pomoćne objekte za poslugu, kočiju i ogroman park.¹⁶

Slika 16. Vila Trapp

Izvor: <http://www.regionalexpress.hr/site/more/nepoznata-pula-villa-trapp-u-budicinovoj-11-u-puli>

¹⁶ <http://www.regionalexpress.hr/site/more/nepoznata-pula-villa-trapp-u-budicinovoj-11-u-puli>

6.9 Vila Horthy

U neposrednoj blizini vile Trapp nalazi se i vila Horthy, vlasnika Miklosa Horthyja de Nagybanya, najmlađeg austrougarskog kontraadmirala. U doba Austro-Ugarske Horthy je živio u Puli, u dvije vile, kao i stanu u vili Münz. Do preseljenja u vilu Horthy živio je u vili Martinz. Čim je sagrađena, seli se u vilu Horthy, gdje je bio do 1918., kada je napustio Pulu.

Slika 17. Vila Horthy

Izvor: <http://swirl.blogger.index.hr/post/vila-horthy-8211-pula/27346034.aspx>

Vila Horthy mješavina je različitih stilova, odudara od ostalih raskošnih vila sagrađenih u Puli. Nalazila se u kvartu Pule gdje su početkom 20. stoljeća nicali mnogobrojne vile tadašnjih moćnika. Oko vile se nalazio i predivno uređen vrt.¹⁷

¹⁷ <http://swirl.blogger.index.hr/post/vila-horthy-8211-pula/27346034.aspx>

6.10 Vila Mendelein

Vila je primjer bečke secesije te pripada bloku stambenih zgrada namijenjene elitnim stanovnicima Pule. Izgrađena je 1903. Smještena je na Verudi, a njezin arhitektonski izgled iznimno je atraktivan. Zahvaljujući kuli koja je oblikovana od prizemlja do krova s ravnom terasom na kraju, vila podsjeća na srednjovjekovni dvorac. Sastoji se od suterena, visokog prizemlja i potkrovlja. Na prvom katu se nalazio salon, dnevni boravak, blagovaonica, garderoba i toalet, dok su na gornjem katu dvije spavaće sobe s terasom, dječja soba i soba za goste. U potkrovlju je smještena još jedna gostinjska soba, soba za večernji boravak, praonica rublja te terasa s pergolom. Glavni ulaz bio je s istočne strane.¹⁸

Slika 18. Vila Mendelein

Vila Mendelein

Izvor: <http://www.regionalexpress.hr/site/more/arhitektonski-atraktivna-vila-mendelein-na-verudi>

¹⁸ <http://www.istria-culture.com/vila-menedelein-i150>

6.11 Vila Riedlin

Prvi kat vile namijenjen je dnevnom življenju. Do njega vodi reprezentativno stubište s dvije otkrivene i jednom natkrivenom terasom. Velika ulazna ostakljena vrata od hrastovine otvaraju se u garderobni dio, a iz njega druga ostakljena hrastova vrata vode u reprezentativni dio obrađen drvenom lamperijom, punim drvom, drvenim stubištem i kaminom od kalijevih ploča. Nasuprot ulazu smješten je salon. Drugo unutarnje stubište vodi u prizemlje. Zidovi su debljine 50 cm. U južnom dijelu vile smještena je reprezentativna blagovaonica povezana ostakljenim vratima s dnevnim boravkom i verandom. Tri spavaonice nalaze se na drugom katu vile. Do njih vodi prekrasno drveno trokrako stubište s galerijom i drvenom ogradom. Bračna spavaonica smještena je u jugozapadni dio vile, iz nje vode vrata u kupaonicu na zapadu i dječju sobu u jugoistočnom dijelu vile. Spavaonica u sjeveroistočnom dijelu vile namijenjena je gostima. Vila je izgrađena na nasutom terenu, a visine stropova po katovima su različite.

Slika 19. Vila Riedlin

Vila Riedlein u Bazovičkoj 20, ulaz

Izvor:<http://www.regionalexpress.hr/site/more/prekrasna-vila-k.-u.-k.-chasnika-juliusa-riedleina>

Međukatna konstrukcija je drvena, nosač krova je drvena “vješalica”, a četiri dimnjaka bogato profilirana. Prizemni dio fasade je od kamena, a gornje dvije žbukane.¹⁹

¹⁹ <http://www.regionalexpress.hr/site/more/prekrasna-vila-k.-u.-k.-chasnika-juliusa-riedleina>

6.12 Vila Pietruski

Vila je sagrađena starijem časniku, 1890., Ritteru Pietruskom i jednokatnica je. Unutrašnjost vile je raskošna, sastojala se od svih potrebnih prostora za luksuzan i ugodan život, s verandom, brojnim spavaćim sobama za obitelj i goste, blagovaonicama, kuhinjom, ostavama, klavir-salonom i prostranom bibliotekom. Okolni dio zgrade bio je raskošno uređen brojnim trajnim i sezonskim nasadima, borovima, lovorom i drugim rijetkim stablima, u vrtu je bila i cisterna za vodu, a cijeli dvorišni prostor ograđen je ukrasnom željeznom ogradom, s ukrasnim vratima na koja su ulazile kočije i kasnije automobili. Pored osnovnog objekta, istočno od njega, bio je sagrađen pomoćni, gdje su bili odlagani tepisi, pribori za jelo i slično. U njoj je, kraj ostale brojne pomoćne radne snage služila i Marija Zović iz Ruhci, sa suprugom, dok nisu izgradili svoju kućicu u blizini.²⁰

Slika 20. Vila Pietruski

Vila Pietruski

Izvor: <http://www.regionalexpress.hr/site/more/romantina-vila-starza-pietruski>

²⁰ <http://www.regionalexpress.hr/site/more/romantina-vila-starza-pietruski>

6.13 Vila Morin

Prvi susjed Franza Morina bio je Franz Melisch, u vili Matildi, a između njihovih zgrada bilo je tenisko igralište za pomorske časnike. Preko puta njega bile su vile Nora, Wahani i Horthy.

Objekt je bio lociran da se kroz žičana vrata okrenuta prema sjeveru u njegovo dovoljno veliko dvorište ulazilo iz glavne ulice i dolazilo do glavnog stubišta i ulaza u zgradu, koji se nalazio na istočnoj strani. Zgrada je jednokatnica s prizemljem, odijeljena na dva stana. Na gornjem katu su bile 4 sobe, 2 terase, veranda i atraktivan toranj do kojeg se stizalo unutarnjim stepenicama, a u donjem je bila posluga, kuhinja i ostale pomoćne prostorije. S obzirom da je voda već bila infrastrukturno osigurana, uvedena je bila u kuću, a sanitarne prostorije i kupaonice bile su obložene luksuznim mramorom. Po stilu gradnje objekt pripada bečkoj secesiji s ogradama u obliku cvijeća, lišća, stiliziranih ljudskih glava, a na terasama je vrijedna ograda.

Slika 21. Vila Morin

Izvor: <http://www.regionalexpress.hr/site/more/elegantna-vila-franza-morina>

7. ZAKLJUČAK

Pula je za vrijeme Austro-Ugarske Monarhije bila glavna luka ratne mornarice, s vilama čija je arhitektura krasila moderan europski grad. Sredinom 19. stoljeća car Franjo Josip I. odobrio je izgradnju Pule u središnju ratnu luku Carevine. Tada se Pula brzo razvijala, sagrađena je središnja ratna luka koja je služila za boravak austrijskih brodova, Pomorski arsenal, za izgradnju i opskrbu ratnih brodova i fortifikacijski luku koji će luku i grad štiti s mora i kopna. Također, izgrađene su mnoge institucije, vojarne, stanovi, kuće, palače. Saniraju se močvarna područja, nasipaju i privode funkciji, izvršena su mnoga pošumljavanja i sagrađeni su novi parkovi (Mornarički park). Zbog stalne intenzivne gradnje Pula se neprestano unapređuje i modernizira i tako postaje grad europskog tipa i standarda. Zbog takve urbanizacije privlačio je stanovnike iz cijele Austro-Ugarske, a posebno iz Istre, Primorja i Dalmacije. Tako Pula krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća, od malog i zapuštenog naselja postaje grad europskih i svjetskih manira, najvažniji grad Istre. Dolaskom Kraljevine Italije 1918. zaustavljen je razvoj Pule. Pomorski arsenal i mnoge druge mornaričke ustanove zatvorene su, čime je ograničena budućnost grada.

8. LITERATURA

KNJIGE:

1. Bertoša M., Matijašić R., et al.: *Pula: tri tisuće mita i stvarnosti*, C.A.S.H., Pula 2005.
2. Cvek Elmo, Naredba br.12: *Pula u doba Austrije – ljudi i građevine*, C.A.S.H., Pula 2015.
3. Perović, Branko: *Austrougarske vile i kuće u Puli*, Pula 2010.
4. Rubbi, Antonio: *Austrijske vile u Puli*, Pula 1996.
5. Velikić, D., Zirojević, I., Orlić, P.: *Pula – Grad Interval*, Pula 2014.

ČLANCI U ČASOPISIMA:

1. Trogrlić, M. i Stepanić, Ž.: „Pula kao austro-ugarska ratna luka“ - *Školski vjesnik*, 56, 1 - 2, Split 2007., str. 17.-23.

INTERNETSKI IZVORI:

1. Vila Monai, <http://q-ec.bstatic.com/images/hotel/840x460/493/49337319.jpg>
preuzeto 1. kolovoza 2018.
2. Vila Matijašević – Koch, http://cdn.regionalexpress.hr/images/made/images/uploads/Vila_Matijasevic_danas_REX_620_350_s_c1.png, preuzeto 1. kolovoza 2018.
3. Vila Rizzi, http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Villa_Rizzi_pro%C4%8Delje_foto_regional_express_arhiva.png, preuzeto 1. kolovoza 2018.
4. Vila Geyer, <http://www.regionalexpress.hr/site/more/od-vile-geyer-ostatak-na-montezaru>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
5. Vila Petinelli, http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila_Petinelli_u_Puli.png, preuzeto 1. kolovoza 2018.
6. Vila Münz, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/13/Pula_villa_munz.JPG, preuzeto 1. kolovoza 2018.

7. Vila Holub,
http://cdn.regionalexpress.hr/images/made/images/uploads/Vila_Franza_Holuba_Regional_Express_620_350_s_c1.png, preuzeto 1. kolovoza 2018.
8. Vila Toscana,
http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila_Toscana_u_Puli_ULAZ_Regional_Express.png, preuzeto 1. kolovoza 2018.
9. Vila Prinz, http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Kuca_Bilucaglia_REX.png, preuzeto 1. kolovoza 2018.
10. Vila Matilda, <http://www.byronlang.net/kontakt.html>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
11. Vila Nora, <http://www.regionalexpress.hr/site/more/dirigent-schmidt-u-vili-nora>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
12. Vila Idola,
<http://data.glasistre.hr/sites/default/files/imagecache/vijest/mmij1633844.JPG>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
13. Vila Alberta Pruckmuellera,
http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila_Alfreda_Pruckmuellera.jpg, preuzeto 1. kolovoza 2018.
14. Vila Veruda, http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/Vila_Veruda.jpg, preuzeto 1. kolovoza 2018.
15. Vila Trapp, <http://www.regionalexpress.hr/site/more/nepoznata-pula-villa-trapp-u-budicinovoj-11-u-puli>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
16. Vila Horthy, <http://swirl.blogger.index.hr/post/vila-horthy-8211-pula/27346034.aspx>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
17. Vila Mendelein, <http://www.regionalexpress.hr/site/more/arhitektonski-atraktivna-vila-mendelein-na-verudi>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
18. Vila Mendelein, <http://www.istria-culture.com/vila-menedelein-i150>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
19. Vila Riedlin, <http://www.regionalexpress.hr/site/more/prekrasna-vila-k.-u.-k.-chasnika-juliusa-riedleina>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
20. Vila Pietruski, <http://www.regionalexpress.hr/site/more/romantina-vila-starza-pietruski>, preuzeto 1. kolovoza 2018.
21. Vila Morin, <http://www.regionalexpress.hr/site/more/elegantna-vila-franza-morina>, preuzeto 1. kolovoza 2018.

22. Vila

Marine

Casino,

<https://www.google.hr/search?q=marine+casino&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwipuqql4drZAhXR->

[KQKHQxCB1QQ_AUICigB&biw=1366&bih=637#imgrc=wWFyG43Upo-ZIM,](https://www.google.hr/search?q=marine+casino&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwipuqql4drZAhXR-KQKHQxCB1QQ_AUICigB&biw=1366&bih=637#imgrc=wWFyG43Upo-ZIM)

preuzeto 1. kolovoza 2018.

POPIS SLIKA

Slika 1. Vila Monai	2
Slika 2. Vila Matijašević - Koch	3
Slika 3. Vila Rizzi	5
Slika 4. Marine Casino	6
Slika 5. Vila Geyer	8
Slika 6. Vila Petinelli	10
Slika 7. Vila Munz	12
Slika 8. Vila Holub.....	11
Slika 9. Vila Toscana	13
Slika 10. Vila Prinz	14
Slika 11. Vila Matilda	15
Slika 12. Vila Nora.....	15
Slika 13. Vila Idola.....	17
Slika 14. Vila Pruckmuellera i Wuellerstorfa - Urbaira.....	18
Slika 15. Vila Veruda	19
Slika 16. Vila Trapp	20
Slika 17. Vila Horthy	21
Slika 18. Vila Mendelerin	22
Slika 19. Vila Riedlin	23
Slika 20. Vila Pietruski.....	25
Slika 21. Vila Morin.....	26

SAŽETAK

Pula je jedan od rijetkih primjera antičkoga grada koji je suprotan uobičajenom ortogonalnom primjeru planiranja antičkoga rimskog grada. Puljske ulice su bile nekada točno određene prema unaprijed zacrtanih shemama, gdje su austrijski časnici, za vrijeme austrougarske vladavine za sebe gradili prekrasne vile na području grada Pule i okolice. Jedna se nizala uz drugu, boravili su u Domu hrvatskih branitelja gdje je nekada bio *casino*, tamo se skupljala gradska elita te su se u slobodno vrijeme zabavljali. Na današnjim Giardinima i blizu Istarskog kazališta vozili su tramvaji. Na puljskim brežuljcima gradile su se vile, na Monte Zaru, na Verudi, u Šijani, područjima koja su bila okružena prekrasnim zelenilom. Imale su više soba, balkone, tavane, okućnice, parkove, fontane. Sve je to trebalo održavati, a budući da su te familije bile dobrostojeće imali su i svoje sluge. Ustroj prapovijesnog naselja grada nalazio se i na puljskom brežuljku.

Zapuštena puljska obala kroz povijest, izvan svojih gradskih zidina, nije se počela dodatno nasipavati. Stvaranjem novih prometnica i proširivanjem same obale, koja je pokušala pratiti svaki korak srušenih zidina, uspjelo se sačuvati puljske utvrde, fortifikacije, vile i ostale građevine. Primjer je ljepota današnjih zidina koje se nalaze u Flaciusovoj ulici, 1855. niknulo je još devet novih građevina, iako one danas ne postoje: jedna na sjevernom uglu Ulice Porta Stovagnaga, jedna na uglu Augustovog prolaza i Flaciusove ulice, pet na potezu Flaciusove ulice do Prolaza sv. Nikole, do današnje zgrade uprave Brodogradilišta Uljanik, i dvije podignute na građevnom pravcu Flaciusove ulice ispred pošte.

Od cijeloga grada, najviše vila ima na Verudi koja je bila u tadašnje vrijeme glavni kvart. Ostali kvartovi u kojima se nalaze vile su sam centar grada, u neposrednoj blizini Monte Zara te Kaštela, Stoja, Vidikovac i Šijana. U vilama su živjeli časnici, visoko obrazovani, arhitekti i inženjeri. Danas su te vile zapuštene, neke su prodane familijama koje su ih renovirale jer im je to bilo prijeko potrebno. No uvijek su lijepe i na jedan način Puli daju raskoš koja kao grad to i zaslužuje.

Ključne riječi: vile, Austro-Ugarska, Veruda, Šijana, Vidikovac, Stoja, Monte Zaro, Kaštel

ABSTRACT

Pula is one of the rare examples of a Roman city which opposes the more common orthogonal planning of ancient Roman cities. The streets of Pula used to be defined by predetermined schemes, and Austrian officers had their beautiful villas built there in the period of the Austro-Hungarian Empire. The villas were erected one after another, and the aforementioned officers used to spend their leisure time at the palace known today as the House of Croatian Defenders (Dom Hrvatskih Branitelja), attended by the city elite for entertainment purposes, since it used to be a casino at the time. Trams were also not an uncommon sight back in those days – most could be seen in the vicinity of the Istrian Ciscutti theatre and the present-day neighbourhood of Giardini. Hills were the area preferred to build multiple floor villas, provided with backyards, attics, parks and fountains: the villas were thus usually surrounded by a beautiful green area. Such villas required a lot of maintenance, so the families who resided there used to have their own servants. On top of the Pula hill, remains of an ancient settlement could also be found.

Throughout history, the neglected coastline of Pula hasn't been additionally embanked. By creating new roads and by expanding the coastline itself, which tried to wind around the destroyed walls, the town succeeded in preserving its forts, villas and other significant buildings. Nowadays, an example of the beautiful remains of the city walls can be found in Flacius street, where nine new buildings were erected back in 1855, however they do not exist anymore.: one at the northern corner of Porta Stovagnaga street, one at the intersection of Augustus passage and Flacius street, five on the relation from Flacius street to St. Nicholas passage (next to the present-day Uljanik administrative building), and two in the vicinity of the post office.

The majority of Pula's villas can be found in the neighbourhood called Veruda, which at the time used to be the main part of town. The rest of them can be found in the city centre itself, near Monte Zaro, and in Kaštel, Stoja, Vidikovac and Šijana. The inhabitants of those villas were mostly highly educated people: officers, architects and engineers. However, today, those villas are neglected, sold to the families who have renovated them because the buildings desperately needed it. Either way, they have managed to retain their beauty which gives Pula a certain luxurious touch, which Pula as a city deserves.

Key words: villas, Austria-Hungary, Veruda, Šijana, Vidikovac, Stoja, Monte Zaro, Kaštel

Sažetak je pregledao: dr. sc. Vito Paoletić, asistiraio Dražen Bolt